

عَلَّمَ الْاِقْرَأَ

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

مدرسه علمیه فاطمه الزهراء (س)

شهرستان خمینی شهر

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

تبیین مفهوم استرجاع در بستر آیات و روایات

استاد راهنما

سرکار خانم صدیقه غفوری

استاد داور

جناب آقای محسن برقی کار

پژوهشگر

اعظم گنجعلی

زمستان ۱۳۹۳

تمحیدیه

ستایش خداوندی را سزا است که حمد را کلید یاد خویش، و سبب فزونی و رحمت خویش، و

راهنمای نعمت با و عظمتش قرار داده

پاس خداوندی را که سخنان از ستودن او عاجزند

و حسابگران از شمارش نعمت های او ناتوان و تلاشگران از ادای حق او درمانده اند

ستایش می کنم خداوند را، بر آنچه گرفته و آنچه بخشیده،

و بر نعمتهایی که عطا کرده و آزمایش هایی که انجام داده و...

تقدیم

تقدیم به :

بی بی فاطمه زهرا (سلام الله علیها)

و

بی بی حضرت زینب (سلام الله علیها)

که اسوه بی صبر و مقاومت در مصائب و سختی ها بودند.

تقدیر و تشکر

باسپاس و تشکر از

همه کسانی که مراد پیمان بردن این پیمان نامه راهنمایی و یاری کردند

که چه از نظر علمی و چه از نظر روحی زبان قاصراست از تشکر از آن ها

و کسانی که در این راه به من کمک کردند افراد زیادی هستند ولی مجال برای نام بردن همه نیست

ولی از کسانی که در این کمک سهم زیادی داشتند تشکر می کنم،

از استاد راهنما، سرکار خانم صدیقه غفوری، معاونت پژوهش سرکار خانم نوروزی

و از خانواده ام که تحمل و صبر زیادی داشتند به خصوص خواهر کوچکترم و همسرش که کمک بسیار زیادی در این راه بر من داشتند.

۱۴- دلایل کلیت معاد از نظر قرآن

در تعدادی از آیات قرآن دلایل کلیت معاد بیان شده است از جمله در سوره ی انبیاء آیه ۱۰۴ که در آن آیه با صراحت می فرماید: به طوری که خلقت را ابتداءً آغاز کردیم همین خلقت را بازگشت می دهیم. همچنین در سوره ی یونس آیه ۴، سوره ی عنکبوت آیه ۱۹ و ۲۰ و سوره ی روم آیه ۱۱ نیز دلیل کلیت معاد بیان شده است.

۱۵- عمومیت معاد برای تمام موجودات

همان طور که تمام این عالم، یک عالم وُحْدانی به هم پیوسته و مرتبط، و تمام ذرات و قوایش در هم آمیخته، و تمام مخلوقاتش مرتبط و متصل و مجتمع است، و تمام این عالم دارای مبدأ واحدی است که به امر او خلق شده، و بدین صورت و کیفیت از عوالم بالا تنزل پیدا نموده است؛ همین طور یک پارچه به سوی همان مبدأ واحد در حرکت است، و به سوی خدا معاد دارد اما این عمومیت معاد راجع به مخلوقات آسمان ها و زمین است و موجوداتی که در ماوراء آسمان ها و زمین هستند از معاد آن ها ذکری به میان نیامده است.^{۳۳}

۱۶- جایگاه معاد در شرایع آسمانی

ایمان به معاد و حیات اخروی یکی از اصول جهان بینی الهی، و مهم ترین اصل پس از توحید است که، پیامبران الهی مردم را به آن دعوت کرده اند. قرآن کریم در این زمینه پیامبرانی چون حضرت نوح (علیه السلام)، حضرت ابراهیم (علیه السلام) و حضرت مسیح (علیه السلام) را مثال می زند که مردم عصر خود را به ایمان به معاد دعوت می کرده اند.^{۳۴}

۱۷- قیامت و تجسم اعمال

مسأله تجسم اعمال از اصلی ترین مسائل مربوط به جهان پس از مرگ است. مقصود از «تجسم» یا «تمثل» این است که آنچه انسان در این جهان انجام داده است، در جهان دیگر به صورتی متناسب با آن جهان نمودار می گردد. و به عبارت دیگر پاداش ها و کیفرها، نعمت ها و نعمت ها، شادمانی و سرور، درد و شکنجه های اخروی، همه و همه همان حقایق اعمال دنیوی انسان ها است که در حیات اخروی خود را نشان می دهند.^{۳۵}

۱۷-۱ تجسم اعمال در آیات

تجسم اعمال یک حقیقت قرآنی است که در آیات متعدد بیان شده است از جمله آیه ۳۰ سوره ی آل عمران که خداوند می فرماید: «يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا» «روزی که هر انسانی هر کار نیکی که انجام داده است، نزد خود حاضر می یابد، و هر کار بدی را که انجام داده است نیز حاضر و آماده می یابد، و آرزو می کند که میان او و آن عمل ناروا فاصله مکانی یا زمانی بسیاری وجود می داشت.»^{۳۶}

۱۷-۲ تجسم اعمال در روایات

مسئله ی تجسم اعمال نه تنها مورد تصدیق و تأکید قرآن است، بلکه در روایات نیز مورد توجه قرار گرفته است. رسول گرامی اسلام در این زمینه می فرمایند: از ستمگری بپرهیزید، زیرا ظلم و ستم در روز قیامت به صورت تاریکی ها نمایان خواهد شد.^{۳۷}

۱۸- آثار و نتایج ایمان به معاد

و بالاخره این که ایمان به معاد و حیات اخروی آثار شگرفی در زندگی فردی و اجتماعی انسان به ویژه جنبه‌ی روانی و تربیتی دارد. از جمله آثار آن عبارتند از:

(۱) آرامش دل و تسکین خاطر: افرادی که به جهان آخرت ایمان راسخ ندارند عواملی مثل احساس شکست، مصائب و سختی‌ها و یاد مرگ زندگی آن‌ها را گرفتار تشویش و اضطراب می‌کند اما ایمان به جهان پس از مرگ همه‌ی عوامل یاد شده را خنثی می‌کند.^{۳۸}

(۲) تقوی و پاکدامنی: افرادی که به جهان آخرت و پاداش‌ها و کیفرهای الهی در سرای دیگر ایمان دارد، از گناه و پلیدی دوری گزیده و به فضیلت و پاکی روی می‌آورند.

(۳) تعهد و احساس مسئولیت: فردی که به روز باز پسین اعتقاد دارد، در برابر خدا و خلق احساس مسئولیت نموده و در برخورد با تباهی‌ها و نابسامانی‌ها بی تفاوت نمی‌باشد.^{۳۹}

(۴) ایمان به معاد و آینده‌نگری: یکی از آثار سازنده‌ی ایمان به معاد این است که قلمرو اندیشه و نظر انسان را گسترش می‌دهد. انسان با ایمان، دنیا را گذرگاه و سرای آخرت را قرارگاه ابدی می‌داند. و این باور دینی مایه‌ی بلند همتی و تلاش فزاینده برای نیل به آینده‌ای سرنوشت ساز و تابناک می‌گردد.^{۴۰}

پی نوشت

- ^۱ سوره بقره (۲) آیه ۱۵۶.
- ^۲ تهیه و تدوین مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دایرة المعارف قرآن کریم، ج ۳، چاپ اول، قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۲، ص ۸۶.
- ^۳ محمد حسین، طباطبائی، تفسیر المیزان، مترجم: محمدباقر موسوی همدانی، ج ۱، چاپ بیست و چهارم، قم: دفتر انتشارات اسلامی، زمستان ۱۳۸۶، ص ۵۳۱.
- ^۴ ناصر، مکارم شیرازی و همکاران، تفسیر نمونه، ج ۱، چاپ بیست و پنجم، تهران: دارالکتب اسلامی، ۱۳۶۹، ص ۵۲۵.
- ^۵ همان، ص ۵۲۸.
- ^۶ همان، ص ۵۲۹.
- ^۷ همان، ص ۵۳۲-۵۳۰.
- ^۸ همان، ص ۵۳۴.
- ^۹ سوره هود (۱۱) آیه ۱۲۳.
- ^{۱۰} محمد رضا، ربانی، معاد ربانی، چاپ اول، بی جا، مؤسسه کیهان، ۱۳۷۶، ص ۱۱.
- ^{۱۱} محمد تقی، مصباح یزدی، اخلاق در قرآن، ج ۲، چاپ هفتم، قم: مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۳، ص ۱۵۳.
- ^{۱۲} حسین بن سعد، راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن کریم، محقق: صفوان عدنان داودی، چاپ دوم، قم: انتشارات ذوالقربی، ۱۴۲۳ هـ ق، ص ۷۷۵.
- ^{۱۳} علی اکبر، قرشی، قاموس قرآن، ج ۶، چاپ سیزدهم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۸، ص ۲۷۳.
- ^{۱۴} همان، ص ۲۷۴.
- ^{۱۵} همان، ص ۲۷۵.
- ^{۱۶} عبدالله، جوادی آملی، تسنیم، ج ۱، چاپ چهارم، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۳، ص ۳۹۴.
- ^{۱۷} همان، ص ۳۹۵.
- ^{۱۸} ناصر، مکارم شیرازی و همکاران، همان کتاب، ج ۱۷، ص ۴۳۶؛ ج ۲۷، ص ۴۴۹.
- ^{۱۹} سوره انفطار (۸۲) آیه ۱۹.
- ^{۲۰} همان، ج ۱، ص ۳۸.
- ^{۲۱} همان، ج ۲۷، ص ۴۴۷.
- ^{۲۲} مرتضی، مطهری، آشنایی با قرآن، ج ۶، چاپ سوم، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۷۷، ص ۵۲.
- ^{۲۳} محمد حسین، طباطبائی، تفسیر المیزان، همان کتاب، ج ۱۵، ص ۱۸۹.
- ^{۲۴} حسن، مصطفوی، تفسیر روشن، ج ۱۶، چاپ اول، تهران: مرکز نشر کتاب، ۱۳۸۰ هـ ش، ص ۹۳.
- ^{۲۵} علی، ربانی گلبایگانی، عقاید استدلالی، ج ۲، چاپ دوم، قم: انتشارات نصاب، ۱۳۸۲ هـ ش، ص ۱۷۷.
- ^{۲۶} همان، ص ۱۷۸.
- ^{۲۷} حسین، مظاهری، معاد در قرآن، چاپ ششم، قم: انتشارات شفق، ۱۳۷۵ هـ ش، ص ۵۳.
- ^{۲۸} همان، ص ۵۶.
- ^{۲۹} سوره مؤمنون (۲۳) آیه ۱۱۵.
- ^{۳۰} همان، ص ۵۸.
- ^{۳۱} همان، ص ۶۰.
- ^{۳۲} عبدالله، جوادی آملی، معاد در قرآن، ج ۴، چاپ اول، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۰ هـ ش، ص ۱۳۷.
- ^{۳۳} محمد حسین، حسینی طهرانی، معادشناسی، ج ۹، چاپ دوازدهم، مشهد: انتشارات نور ملکوت قرآن، ۱۴۲۹ هـ ق، ص ۶۱.
- ^{۳۴} علی، ربانی گلبایگانی، همان کتاب، ص ۱۷۸.
- ^{۳۵} همان، ص ۱۷۹.

^{۳۶} همان، ص ۲۸۹.

^{۳۷} همان، ص ۲۹۶.

^{۳۸} همان، ص ۱۸۰.

^{۳۹} همان، ص ۱۸۲.

^{۴۰} همان، ص ۱۸۳.